

**Rozhovor s gen. por. Ing. Františkem Šádkem
ve Praze 23. září 2003**

gen. por. Ing. František Šádek (FŠ): Takže můžu začít, ano? Představil bych se – jsem generálporučík Ing. František Šádek. Pokud se týká průběhu mojí služby, začala od bojů ve Slovenském národním povstání, kde jsem byl velitelem odřadu 2. pluku Jana Švermy a potom příslušník československé zahraniční armády v Sovětském svazu. V čtyřicátém pátém roce jsem absolvoval školu záložních důstojníků v Popradu, v roce 1945 – 1947 jsem byl v Dolním Kubíně a na východním Slovensku. V Dolním Kubíně jsem velel rotě a účastnil jsem se také v boji proti banderovským skupinám na východním Slovensku – to bylo ještě v roce 1947. V letech 1947 až 1948 jsem absolvoval středoškolský vojenský kurs v Milovicích, ve čtyřicátém devátém jsem byl v Dolním Kubíně a Olomouci jako velitel roty, v letech 1949 – 1951 jsem absolvoval Vysokou školu pěchoty ve Varšavě. V padesátém prvním roce – po návratu z Varšavy – jsem byl náčelník štábu 9. pluku v Chebu, který se tam přestěhoval z Chomutova. V letech 1951 – 1954 jsem byl velitel 74. pěšího pluku, Bělocerkevského, to bylo v Karlových Varech. Mezitím jsem absolvoval ještě zdokonalovací kurs vyšších velitelů v Praze. V letech 1954 až 1956 jsem velel 15. motostřelecké divizi, České Budějovice. 1956 až 1958 jsem byl posluchačem nejvyššího akademického vzdělání, v Akademii Vorošilova v Sovětském svazu, v Moskvě. 1958 až 1959 jsem byl velitel 13. tankové divize Milovice-Mladá. V letech 1959 až 1964 jsem velel 4. armádě, Tábor. 1964 až 1968 jsem byl náměstek ministra národní obrany a v letech 1968 – 1969 jsem velel Západnímu vojenskému okruhu, Příbram. Potom jsem ještě v sedmdesátém čtvrtém roce absolvoval kurz vyšších velitelů v Sovětském svazu v Moskvě. A v letech 1969 – 1982 jsem byl velitel pohraničních vojsk Československé republiky. A potom od 18. 3. jsem pracoval jako úřadující místopředseda Svazu československých bojovníků za svobodu, v Praze. Tak to je asi ten průběh. A od doby, kdy jsem odešel do důchodu, jsem v důchodu.

Karel Sieber (KS): Díky, že jste to vzal velice podrobně. Já bych asi začal v padesátých letech, v jejich druhé polovině, tedy v době, kdy jste působil jako velitel 15. divize v Českých Budějovicích. Spekuluje se o tom, jak ovlivnilo vojenskou strategii vytvoření Varšavské

smlouvy a vytvoření Spojeného velení. Mohl byste říci, jak se to tehdy bezprostředně v roce 1955, kdy Varšavská smlouva vznikla, promítlo do systému velení?

FŠ: Tak samozřejmě, že vojska zůstávala neustále v té jedné a samé struktuře, v jaké byla. Na tom se nic zvláštního neměnilo. A samozřejmě vzhledem k tomu, že se připravovaly výcvik, taktika, já nevím strategické zámysly – ty se připravovaly vždy v součinnosti s vyšším štábem. S armádou se připravovaly různé operační plány. Ta strategie už byla daleko výše. Připravovaly se operační plány na ochranu této republiky, i v součinnosti s jinými zeměmi, jako byli Maďaři, NDR a tak dále. V rámci Varšavského paktu, který vznikl se udržoval blízký kontakt. Tak jsme měli dost častá různá shromáždění, jako velitelé divizí – já už počítám od této doby, kdy jsem byl velitel divize – i potom ve vyšších funkcích. Měli jsme časté návštěvy, navštěvovali jsme se. A nebylo to ale jen v rámci Varšavského paktu, my jsme měli dost setkání i se některými západními jednotkami, orgány. I když to nebyly nějaké takové těsné kontakty, ale samozřejmě byla taková nějaká informovanost o některých otázkách. Tak spolupráce těsnější byla samozřejmě v rámci Varšavské smlouvy.

Samozřejmě byla různá cvičení, různá shromáždění, na kterých buď veleli naši vyšší velitelé anebo to bylo pod velením jiných našich orgánů, Varšavské smlouvy. Takže se dávala dohromady celá struktura organizace velení, organizace činnosti, pro obranu a ochranu celého území Varšavské smlouvy.

KS: Hovořil jsem s generálem Oldřichem Kvapilem, který v té době velel divizi v Sušici.

FŠ: Ano.

KS: On zdůrazňoval, že co se operačního plánování týče, tak v téhle době se kladl důraz zejména na teritoriální obranu. Že co se týče operačních plánů, které měl k dispozici, uváděl se pouze úmysl odrazit útok na začátku války, a nebyly ještě detailně propracovány plány, které by uváděly, co se bude dít v dalších dnech. Že teprve potom by se rozhodlo, podle toho, jak by se válka vyvíjela. Mohl byste tohle potvrdit, nebo vyvrátit?

FŠ: Ne, proč? To má pravdu v této otázce. Každá ta divize měla svůj úsek činnosti – a to nejen po té stránce vojenské, ale i po té stránce spolupráce s civilním obyvatelstvem, s různými organizacemi spolupracovali. Řešila se určitá situace, jak momentálně v té době vypadala. Protože nápor na armádu v té době byl veliký a na jednotlivá místa, protože tam byla obrovská disciplína mezi těmi vojáky a spolupráce s civilním obyvatelstvem. ... To má Kvapil v těch věcech určitě pravdu. Však on u mě sloužil jednu dobu.

KS: Vy už jste mi říkal o vašich spolužácích, se kterými jste studoval na Vorošilovce, ale já jsem ještě neměl zapnutý diktafon. Mohl byste charakterizovat ten ročník velitelů, kteří byli v letech 1956 – 1958 na Vorošilovce, z různých zemí?

FŠ: Jednotlivých ...?

KS: Kdo všechno tam tehdy byl a které z nich jste znal?

FŠ: Tak na Vorošilovce tam byly speciálně vybírané kádry, které v budoucnosti potom přebíraly samozřejmě vyšší funkce v armádě. Já jsem tam šel jako velitel 15. divize a tři roky jsem tam studoval. A setkával jsem se tam s lidmi ze všech zemí, nejen Varšavského paktu, ať už to byli Číňani, Mongolové, samozřejmě nemluví o těch zemích, jako jsou Maďaři, Němci ... To byli absolutně a vysoce kvalifikovaní oficiři a generálové, kteří tam studovali otázku té látky bojové činnosti, operační a strategické činnosti nebo konsolidace ozbrojených sil jednotlivých, tam se to velice pečlivě připravovalo. Neměl nikdo žádnou úlevu, všichni se s těmi otázkami museli vypořádat velice pečlivě. Já jsem si pokládal, to setkání se všemi těmi lidmi, za čest, protože já jsem je velice dobře poznal. Ať už to byli, jak jsem říkal, Číňani, kteří měli sice problémy s jazykem, ale učili se i v té čínštině. Nebo i další národy, Korejci, nebylo to takové jednoduché pro ně. Ale dokázali skutečně se připravovat na vysoké úrovni a končit školu. Měl jsem takové blízké styky ... tak Hofmann tam byl, ministr potom, nebo pozdější bulharský ministr. Nebo i další ruští velitelé, se kterými jsme se potom i při dalších příležitostech setkávali a využívali ty zkušenosti, které jsme tam nabrali společně. To jsou lidé známí, kteří tam studovali, i z naší strany tam studovali vysoce kvalifikovaní lidé.

KS: Potom v roce 1958, když jste se vrátil, probíhá významná armádní reforma. Jednak je velice důrazně snížen počet vojáků. Předtím to bylo, jak tady mám, 297 000 a tenhle počet je snížen až na 182 000, což je velice výrazné. Jak se tohle odrazilo ve struktuře armády, v její bojeschopnosti?

FŠ: Tak pochopitelně, že armáda měla přísně stanovené počty a organizaci. Já když jsem přišel z Vorošilovovy akademie, tak jsem šel velet tankové divizi do Mladé. A tam byl všechno přesně předepsáno, kolik pluk má tanků, kolik obrněných transportérů má motostřelecký pluk, co mají spojaři, ženisti, chemici a tak dále. Nic se nepřidávalo, nic se neubíralo, ale tento počet byl neustále doplňován, při příchodu nováčku nebo nových důstojníků na jednotlivé funkce. Armáda byla skutečně – já samozřejmě můžu počítat v této době jen 9. tankovou divizi, které jsem velel – na obrovské úrovni. Neměl jsem žádné problémy s disciplínou, žádné otázky, které by bylo třeba řešit různými soudy, prokuraturami a tak dále. Ale byla to divize na velmi vysoké vojenské a operační schopnosti, připravená zasáhnout tam, kde to bylo potřebné. Vždyť my jsme nezasahovali jen tam, kde jsme měli bojovat, ale na různých jiných místech, i na pomoc civilnímu obyvatelstvu a tak dále. Nebylo to jen takové.

Vzpomínal jste myslím potopu na Slovensku, já jsem tam přišel a řeknu vám, že jsem dával klobouk dolů před každým vojákem, který tam pomáhal všemi prostředky, aby zachraňoval lidi, zvířata, přírodu a tak dále. Ale to byla jedna věc, bylo jich daleko více, při vzájemné pomoci a tak dále.

KS: Já jsem si toho vědom, že úloha armády třeba při hospodářské výpomoci nebo při krizových situacích byla mimořádná – to nechci zpochybňovat. Někdy se uvádí, že to snížení stavů, čistě jen vojáků, že souviselo s tím, že se zdokonalila vojenská technika. Zejména v tom smyslu, že byly zavedeny prostředky jaderného napadení, které přece jenom trochu změnilly poměr sil.

FŠ: No tak ... ano, ale my se nemůžeme vystavovat takovým otázkám, jako že tu byly nějaké jaderné prostředky. Tady žádné jaderné prostředky nebyly. Nikdo jimi nedisponoval. Byly klasické zbraně, ano? A jestli byly nějaké prostředky ... například já o tom nevím, že bych věděl, že někde bude nějaká jednotka, která bude mít takové a jiné prostředky. A za mého „bačování“, abych to tak nazval, se v armádě – pokud jsem byl já v armádě – nic nesnižovalo, žádné prostředky se nesnižovaly. Naopak – přesně bylo, že pluk měl tolik tanků, tolik transportérů měla motostřelecká divize nebo pluk, takže tam se to udržovalo neustále. Samozřejmě že se dělala všelijaká cvičení, kde se používaly různé prostředky, ale ne v takovém případě, že jsem rozhodoval o tom jen já, ano? O tom rozhodovaly hlavní štáby.

KS: Ještě v tom roce 1965 probíhá ještě taková změna, že ta první a čtvrtá armáda, to jest ta Příbram a Tábor, jsou nahrazeny Západním a Středním okruhem. To bylo jenom formální přejmenování nebo to mělo nějaký význam?

FŠ: Tak 4. armáda byla 4. armádou a 1. armáda jako Západní vojenský okruh, ano, to se přejmenovalo. A potom byl Východní vojenský okruh, to bylo na Slovensku, v Trenčíně. A jiné okruhy nebyly. A armáda 4. byla neustále 4. armádou, v Táboře. Předtím tam byl Žižka, potom jsem tam byl já, v tom Táboře. [úsměv]

Ale samozřejmě že postupně potom se některé části reorganizovaly. Já už jsem o tom nebyl tolik informován, já jsem potom přešel k pohraničnímu vojsku.

KS: Mohl byste popsat, jak jste prožíval aktuálně události karibské krize v říjnu 1962, a ta opatření, která byla tehdy vyhlášena?

FŠ: No tak, abych vám pravdu řekl, i v té době té karibské krize já jsem žádné zvláštnosti nepocíťoval. Ani se nepřijímala žádná zvláštní opatření. Podle mého – i když jsem letěl na státní hranici, tak jsme si s těmi druhými jen potřásli rukama, ale žádná nějaká taková opatření jsem neviděl, že by se byla bývala prováděla, opatření k té karibské události.

KS: Zmínil jste otázku kontaktů také se západními armádami. Vy jste znal velitele, kteří sloužili na druhé straně? Věděl jste, jaké jednotky tam jsou?

FŠ: Věděl jsem, kdo je tam a tak dále. A byly takové případy, že jsme se v Berlíně při takových případech nenápadně i sešli. Ale nějaké takové konkrétní věci my jsme nikdy neposuzovali a nepřijímali. A jinak jsme se s těmi veliteli nikdy nesetkal.

KS: Myslíte, že jste měl dostatek informací o jednotkách na linii dotyku dvou bloků, kterým by vaše jednotky v případě války čelily? Probíhala ta „oceňka“ nepřítele s dostatkem informací o tom, co je na druhé straně?

FŠ: Ale ano. Otázka průzkumné činnosti na jedné i druhé straně je samozřejmě neustálá. Tak my jsme věděli přesně, kde se nacházejí jednotlivé útvary, jaké jsou ty činnosti, jakou mají výzbroj. To oni určitě věděli o nás, to my jsme také věděli o nich. Alespoň na těch svých úsecích, na kterých jsme pracovali, na kterých jsme měli účinkovat a tak dále.

KS: Mluvili jsme o otázkách jaderných zbraní. Tehdy na začátku šedesátých let se do výzbroje zavádějí taktické a operačně taktické rakety, nejprve to jsou rakety Scud A (R-11M), potom rakety R-30, které mají dolet 30 kilometrů. U těch raket se uvádí – zejména u těch operačně taktických, které mají delší dolet – že by v případě války patrně byly vybaveny jadernými hlavicemi. Jak vlastně byla řešena otázka jejich dopravy k raketovým stanovištím?

FŠ: Tak abych vám řekl pravdu, do nějakých těch detailů ... já jsem se nikdy nezabýval těmi otázkami, protože i při cvičeních, kdy jsme měli nějaká cvičení, kdy se plánovalo s nějakými použitými, tak jsem se neptal nikdy, kde co, ale věděl jsem, že takové prostředky existují a že je možno je použít. Ale to byla velmi zvláštní otázka, na kterou všichni ti vyšší velitelé – nejenom u nás, ale i v Sovětském svazu a tak dále – dávali velký pozor, aby se nezhazovalo s použitím jaderných prostředků jen tak. Takže to bylo velmi pečlivě řešeno, než aby se – já nevím při nějakých rozhovorech nebo něčem – začínalo strašit jen tím, že někdo použije takovou nebo jinou zbraň. Nikdy, já si to nepamatuji.

KS: Mám tady ten plán, který je z roku 1964 a který byl odtajněn. Je pozoruhodný tím, že ...

FŠ: [listuje výtiskem operačního plánu]

KS: Tohle je jeho český překlad, originál je v ruštině, je založen v archívu ministerstva obrany. Je na něm podpis prezidenta Novotného, což myslím odpovídá proceduře schvalování operačních plánů, pak jsou tam na konci podepsáni Lomský, Rytíř, Vitanovský jako šéf správy a Voštera jako šéf operačního oddělení.

FŠ: To už je dávno. Voštera je dávno po smrti, Rytíř je po smrti, Lomský je po smrti ...

KS: A Vitanovský už taky zemřel.

FŠ: Vitanovský už taky, ano. [studuje text plánu] Já se jen dívám, protože to by bylo velké studium ...

KS: Já vím. Nechám vám ho tady, mám ho v počítači, můžu si ho znovu vytisknout.

FŠ: To je rok který?

KS: 1964.

FŠ: Ano.

KS: Na tom plánu je zajímavé to, že se tady předpokládá, že by v případě vypuknutí války byl samostatný Československý front schopen nejenom odolat vojskům Severoatlantické aliance, ale byl by schopen i poměrně velice rychle postupovat. Uvádí se v bližším úkolu, snad v horizontu D-2, D-3, postup někam za Ingolstadt a počítá se tam po sedmi dnech postupu být už ve Francii, v Dijonu, a po devíti dnech až v Lyonu.

FŠ: Besancon [úsměv].

KS: Ano.

FŠ: Besancon, Bodamské jezero a tak. [pobavení] Já se dívám ... to je ale stará věc, tohle.

KS: Právě, já chápu, že už je to mnoho let, ale mohl byste se pokusit odhadnout, do jaké míry takové operační plánování bylo spíše teoretickou disciplínou a do jaké míry něco takového bylo opravdu realizovatelné?

FŠ: Podívejte se, v každém případě řešení této záležitosti, této otázky, to je samozřejmě snaha být natolik vyspělým velitelem nebo náčelníkem jednotlivého druhu vojska, aby se uměl rozhodnout na základě zpráv o situaci, která existovala. Jaké přijme řešení, jak ovládá toho

nepřítele, jaké prostředky on má, s jakými prostředky teď chce čeho a kdy dosáhnout. To není jen otázka fantazie. To je otázka precizní práce velitele toho štábu, příprava dokumentace k těmto událostem. A samozřejmě celkové mezinárodní situace – to se nemohlo odehrávat, že si někdo smyslel, že zaútočí, víte? Ta práce spočívala na práci – podrobné – lidí. Lidé perfektně ovládali každý to svoje vojenské řemeslo, abych tak řekl, aby každý věděl doložit, jaká je situace. A samozřejmě dokladovat staršímu *načalstvu*, jaké rozhodnutí přijímá, jaké má k tomu prostředky, jak to chce všechno vykonat. To je strašná spousta otázek.

Víte, kdysi plukovník Heřman, co byl u mě jako operatér, to vystihnul, když jsme měli tenkrát cvičení. Namaloval ten momentální štáb, který pracuje pro velitele na té mapě, co všechno tam vykonává.

„... potřebujem tu do toho bachnúť! ...“

[...]

Heřman to byl vynikající operatér. Na tom vidíte, jak se muselo makat. Maršál Grečko si hned jeden sebral, aby měl památku, jak ten Šádek s těmi lidmi pracuje. [úsměv]

KS: Jeden historik, docent Petr Luňák, napsal práci,¹ ve které hodnotí, jak se právě tyhle operační otázky řešily na jednotlivých cvičeních v průběhu šedesátých let. Nejvýznamnější se zdají být cvičení v roce 1964 v Legnici, potom ta „Vltava“ v roce 1966, potom také cvičení „Šumava“ v roce 1968. Účastnil vy jste se z těchhle cvičení – v roce 1964 v Legnici ...

FŠ: Ano.

KS: ... v roce 1966 „Vltava“, mohli byste je popsat? Jak probíhala, jaký byl jejich zámysl.

FŠ: Takto – nějaké podrobnosti, jak procházela „Vltava“, „Šumava“ ... Jenže ono se necvičilo jenom na území u nás ...

KS: Já vím.

¹ Petr Luňák: Za devět dnů jsme v Lyonu. Plán použití Československé lidové armády v případě války z roku 1964. In: *Soudobé dějiny*, 2000/3, str. 403 – 419.

FŠ: ... my jsme cvičili na Ukrajině, v Polsku, v Německu, částečně jsem ještě byl v Bulharsku, kde se ta křídla armád Varšavského paktu soustřeďovala a řešily se situace ... V každém případě šlo o centrální řízení, které řešili nejvyšší velitelé. A samozřejmě vydané pokyny, které se potom přenášely na jednotlivé útvary, svazky a tak dále při plnění úkolů. Samozřejmě někde byly úspěchy, někde byly neúspěchy. U nás, když se cvičilo, tak proti mě stál druhý ... řeknu třeba generál Mucha² – bohužel, ten zahynul tamhle na letenské pláni – tak jsme jeden proti druhému samozřejmě vymýšleli různé situace s celými štáby, abychom splnili úkol. A to se řešilo i při „Vltavě“ a „Šumavě“, při těchto jednotlivých cvičeních, kde se zúčastnilo spousta velitelů a štábů. Ale nevím, co podrobně, protože o těch podrobnostech by se teď dalo těžko z toho operačního nebo strategického hlediska hovořit.

KS: Pokud vím, tak vždycky se na těch cvičeních, když se rozehrávala ta hra, střet „modrých“ a „červených“, procvičoval určitý konkrétní aspekt nějakého operačního problému. Slyšel jsem, že právě na cvičení v Legnici byla nacvičována obrana za použití vytvoření pole jaderných fugasů a jejich položení na linii Odra a Nisa – vzpomínáte si na něco takového?

FŠ: Určitě něco takového bylo – já jsem tam ... sice jsem mockrát byl a řešil různé tyto věci, ale nějaké takové detaily nevím, že by se tam řešily, zrovna na těchto dvou řekách, na Odře a Nise. Nevím přesně.

KS: Nedávno jsem našel v knihovně učebnici, kterou napsal Václav Vitanovský. Vyšla v roce 1963 a byla vlastně určena jen pro určitý okruh velení armády, jmenuje se *O součinnosti*.³ A překvapilo mě, že v ní Vitanovský – s velkou znalostí věci, zjevně to musel znát velice přesně – uvažuje o tom, jaké dopady má zavedení jaderných zbraní na vedení války. Má tam i konkrétní schémata, jak se provádí využití následků jaderného úderu, jak to třeba mění strategii pro vedení obchvatu, těch klasických operací a jejich souvislosti s jadernými zbraněmi. Mohl byste vy zhodnotit, jak moc podle vás českoslovenští velitelé byli schopni pracovat s případným použitím jaderných zbraní?

FŠ: Podívejte se, takto – žádný velitel si nemohl rozhodovat o použití jaderných prostředků. O použití jaderného prostředku se rozhodovalo daleko výše, než byl velitel divize, pluku nebo armády nebo kdokoliv jiný. Samozřejmě, že se s určitými věcmi plánovalo, s použitím určitých prostředků. Ale nebylo to na jeho originálním rozhodnutí. Byla cvičení, kde se někteří operatéri vytahovali s takovými a takovými věcmi, že by se daly použít a dále ... ale ten velitel, ten si o tom musel rozhodovat sám. A útočit budou jeho vojáci. A ti operatéri, jako i Vitanovský, někdy i fantazirovali, v některých těch otázkách. Ale na praktice se řešilo potom: „No, zkuste použít jaderný prostředek.“ To není, že si tam vyletí na B-29 pilot a shodí na Hirošimu a Nagasaki, to je velice závažná otázka.

Já vám povím – jestli vás to zajímá – když procházím mnohokrát k otázkám mezi civilním obyvatelstvem, kde se každý zajímá o některé tyto otázky ... A měl jsem tu třicet sedm vysokoškolských amerických profesorů, vojenských, ještě když jsem pracoval na Svazu protifašistických bojovníků. Tam jsem při radě v té místnosti jim vysvětloval i použití jaderných prostředků. Tam jsem jim vyloženě řekl, a to vyprávím i lidem, že použít jaderné prostředky, to si nemohl vymyslet jen ten pilot, který měl napsané jméno své matky na B-29 a ještě ho shodil na Hirošimu a Nagasaki, tehdy dvě [?] kilotony, pumu a byly tam milióny [?] mrtvých.

[...]

KS: Teď ale nemluvím o samotném rozhodnutí o nuklearizaci války. Já samozřejmě chápu, že takové rozhodnutí, pokud by tehdy bylo vydáno, by samozřejmě bylo vydáno na nejvyšší úrovni, na americké straně asi prezidentem a na straně Varšavské smlouvy nejspíš Spojeným velením nebo nějakým úplně nejvyšším politickým představitelem. Ale přece jenom – mně jde o plánování jaderných úderů ve chvíli, kdy už jaderná válka je v běhu, což je přece jenom jiná situace.

² Generálporučík Alexander Mucha zastával v letech 1968 – 1971 funkci 1. náměstka ministra národní obrany.

³ Václav Vitanovský: *O součinnosti*. Naše vojsko, Praha 1963.

FŠ: Určitě se plánovalo, ale z rozhodnutí jiných, možné použití. Ano.

KS: Procházel jsem dokumenty, které jsou v archívu politického byra. Lomský tam předkládal čas od času výroční zprávy, souhrnné a tak dále. A je tam rozkaz pro operační přípravu na rok 1962,⁴ kde se právě kritizuje skutečnost, že někteří velitelé začínají jaderných zbraní a zavedení raketové techniky využívat k tomu, že říkají: „Nezáleží tolik na zavedených vševojskových operacích, vždyť máme jaderné zbraně.“ Že trochu podceňují vedení války konvenčními prostředky. Naopak o rok později, v tom rozkazu ministra národní obrany pro rok 1963⁵ jsem našel formulaci, kde se při vyhodnocení cvičení, zdůrazňuji cvičení, uvádí věta: „Někteří velitelé a štáby používají při plánování operací jaderných zbraní nerozhodně ..“

FŠ: ... ano, čtu. ... Aha. No, toto je ... Když je má a chce je použít, tak je použije – ale to nebylo ... tak bych to nenazval. To je možné, že to všechno mohli oni říci. Protože samozřejmě jak měl někdo jaderné zbraně, tak začal vyhrožovat jadernými zbraněmi. A to bylo oboustranně, jak z jedné strany, tak z druhé strany, ano?

KS: Podle dokumentů, které byly zveřejněny, byly americké jaderné zbraně uloženy ve skladech v Západním Německu. To je vcelku obecně známo, Američané i Západní Němci to přiznávali. Je to známo i potom v sedmdesátých letech o pokročilejších druzích zbraní, jako jsou neutronové zbraně a tak dál. Vy jste říkal, že jste neměl povědomost o tom, že by tady na území Československa byly ty prostředky ...

FŠ: Nevím o tom.

KS: Byla zpřístupněna smlouva z prosince 1965 uzavřená mezi Lomským a Grečkem a v téhle smlouvě z roku 1965 se obě strany dohodly, že budou vybudovány tři sklady, tři depoty těch jaderných prostředků. Měly to být sklady Bíliny, Míšeň-Borovno a Bělá pod Bezdězem.

FŠ: Přisahám vám, že o tom, že někde měly být uloženy, nevím absolutně nic.

KS: Tady z toho vyplývá, že ty sklady po roce 1965 byly sice budovány, ale po dlouhou dobu nebyly osazeny tím materiálem, že to sem přišlo až v roce 1969, kdy už situace byla úplně jiná, kdy už tady byla Střední skupina. Věděli vy jste potom, po roce 1968, jestli třeba nejsou ty prostředky jaderného napadení třeba na základnách sovětských?

FŠ: Ne. Já jsem už velel pohraničnímu vojsku a už jsem se, přísámbohu, o tyto otázky nezajímal. Já jsem měl co dělat na hranici s pohraničníky, abych dával dohromady to, co tam bylo zanedbané. To už si nepamatuji.

KS: Hodně se uvažuje o tom, jestli by tady v případě, pokud by už válka vypukla, byla možnost, že alespoň část válečných operací by byla vedena – za nějakého tichého souhlasu obou stran – bezjaderně, jenom konvenčními prostředky. Vy jste myslím na těch cvičení nacvičovali i vedení války bez použití jaderných zbraní.

FŠ: Ale ano. To dlouho nefungovalo, nedělala se taková opatření, aby se strašilo jadernými prostředky. Dělal se opatření, ano, všelijaká opatření, ale nikdy se nezneužívalo toho, že „jen tímto způsobem“ ... Já si vzpomínám, když jedenkrát někdo něco takového použil, tak Malinovský vystoupil a říká: *Vot našjol sa podžigatel vojny, a něnormalnoj, jadernoj!* A i to bylo zpérováno, že to nemá být. Jak se používaly předtím klasické zbraně, tak se používaly i nadále.

KS: Ještě k operačním plánům. Jeden kolega zakreslil údaje z toho plánu z roku 1964 do mapy. Na základě toho, co je napsáno v tom plánu, kde se počítá právě s postupem přes Bavorsko, je tady linie 1. armády a 4. armády a počítá se s postupem do té Francie během devíti dnů.

FŠ: Tak ano, toto platí.

KS: Je mi jasné, že tenhle směr asi zůstal zachován – protože tam ani žádný jiný směr není – asi zůstal zachován v těch plánech až do konce studené války, až do osmdesátých let. Nejspíš.

⁴ SÚA, Archív ÚV KSČ, fond 02/2, PB ÚV. Sv. 328, aj. 419, bod 7, 47 listů. Rozkaz ministra národní obrany pro výcvikový rok 1962, projednáno 28. listopadu 1961.

⁵ SÚA, AÚV KSČ, fond 02/2, PB ÚV KSČ. Sv. 368, aj. 462, bod 11, 49 listů. Rozkaz ministra národní obrany pro operační přípravu a pro přípravu vojsk ve výcvikovém roce 1963, projednáno 6. listopadu 1962.

FŠ: Ano, ano.

KS: Nicméně zajímavá je otázka tempa toho postupu a šířky a hloubky prostoru zasazení. Vzpomněl byste si, nakolik úspěšný měl být tehdy podle vašich očekávání tehdy ten postup?

FŠ: S námi to vždycky ti starší náčelníci ještě shora rozehrávali. Tak ano, zpočátku samozřejmě, v jednotlivých směrech ... ono to nebylo vždy takto, že to bylo v jedné linii, to byly různé ... někde víc, hlouběji do obrany protivníka, nebo naopak, na druhé straně zase on, ano? Zase on.

KS: ... Tohle měřítko je samozřejmě hrozně malé.

FŠ: To je [studuje mapu se zakreslenou operací] ta 4. armáda. ... Škoda, že jsme to tehdy nedobyli. Až po kanál La Manche a byl by pokoj. [smích]

KS: A ty plány s tím počítaly, s tím postupem až tam do té Bretaně a tak dále?

FŠ: Ale ano, s tím se počítalo. Že pokud by byl úspěch, tak se počítalo podél toho Bodamského jezera dolů na Besancon, Paříž. Tady. [ukazuje] Ale co oni počítali, to zas my nevíme.

KS: Tady asi hodně záleží na tom, jaké byly sovětské plány. Protože tohle je přece jenom vedlejší směr postupu ...

FŠ: To je vedlejší, ano. Hlavní je Berlín, tady [ukazuje], na země Beneluxu a potom dolů. Samozřejmě.

KS: Jedna taková otázka, která se kolem toho objevuje, je postavení Rakouska.

FŠ: S Rakouskem se nikdy nepočítalo, v ničem. To spíš jako neutrální země.

KS: Nebylo třeba nebezpečí, že by se Rakousko přidalo v případě války ... ?

FŠ: Protože oni neměli armádu, pořádnou.

KS: Takže vlastně vždycky platil ten směr pražsko-sárský. Nepočítalo se s tím manévrem toho příalpského směru?

FŠ: Ne, ne.

KS: Nešel jste s tím nikdy?

FŠ: S tím jsem se nikdy nešel. Jestli by tam byla bývala použita jiná vojska některá, tak to ano, možná. Ale která? Tam by potom byla jediné maďarská a rumunská, žádná jiná.

KS: Mluvili jsme tady o vašem působení v čele 4. armády, v letech 1960 – 1964. Já bych teď přešel o kousek dál – vy jste potom působil jako náměstek ministra obrany.

FŠ: Ano.

KS: Jakou jste měl oblast?

FŠ: Bojovou přípravu. V celé armádě.

KS: Vitanovský v jednom rozhovoru říkal, že byl proti tomu, aby na vyšších stupních existovaly funkce pro bojovou přípravu. A zdůrazňoval, že bojová příprava se má dělat u vojsk.

FŠ: Tak to já nevím, co Vitanovský vymýšlel. Já jsem se s ním moc nešel. Ale pokud se týká otázky bojové přípravy, tak byly vydány mnou ještě předpisy pro bojovou přípravu. Tady šlo o výcvik taktický, střelecký, chemie, ženistů, ženijní příprava a tak dále, spojení. Zkrátka tyto otázky se řešily a podle mého názoru – však to nakonec dosvědčovaly i různé vojenské prověrky, které se dělaly po útvech – za tu dobu otázka přípravy skutečně byla na vysoké úrovni. To se dá dokumentovat, to nemohou být jenom takové rozpravy. A otázka bojové přípravy je hlavní argument, hlavní prvek armády. Bez bojové přípravy – no co?

Tak je možné, že to v některých otázkách v pozdější době tak dopadlo. Ale jinak ... za tu dobu se ukázalo, že tam ta bojová příprava patří, ani jsem o tom nikdy jinak neuvažoval. Operační nebo ta strategická – to si řešili tam na generálním štábu. Ale generální štáb se do bojové přípravy nemíchal.

KS: Uvádí se, že už tak od roku 1965 usilovalo sovětské velení o to, aby byly nějaké sovětské jednotky – alespoň dvě sovětské divize se někdy uvádí – umístěny v Československu. Protože Československo bylo v určité specifické pozici – sovětské divize byly ve Východním Německu, dvě divize byly v Polsku, ale v Československu nebyly. Setkal vy jste se nějak s touto otázkou?

FŠ: No ... já jsem se s tím setkal v trochu nepříjemné pozici, protože já jsem s tím nesouhlasil. Říkám na rovinu, že byl ne jeden dokument, který ... v Bechyni, kde jsem musel vyslovit nesouhlas s tím, co se stalo. A bohužel byl jsem za to trošku jako ... braný pod bok v té době, z ústředního výboru. A ten dokument – bylo by třeba, aby ho někdo našel a podíval se, co jsem tam k těm věcem v té době v této otázce řekl. Myslím si, že to byla nešťastná úloha, která se stala v té době, a mnozí lidé, se kterými jsem hovořil – i s těmi sovětskými, nebo já nevím s maďarskými, polskými, i s Jaruzelským – tak taky se na to dívali různým způsobem. Nebylo to takové jednoznačné, že ano. A ten pobyt potom tady, tak ten tu pro nás, pro armádu a pro národ, nic takového zvláštního nepřinesl. Naopak, vždyť všechny ty objekty, které obsadila sovětská vojska ... tak dobře, oni se snažili vycházet vstříc, nedělat nepříjemnosti, ale je to přece jen jiná jednotka na území jiného státu, která ze žádného důvodu, z nějakého strachu nebyla nutná.

KS: Někdy se uvádí, že ten sovětský „nápad“ – jestli to tak můžu nazvat – že by tady už před srpnem 1968 byly nějaké sovětské jednotky, vycházel z toho, že československé vedení – Antonín Novotný – s ohledem na hospodářské potíže začalo uvažovat o tom, že by trochu přehodnotilo rozsah závazků přijatých vůči Spojenému velení Varšavské smlouvy. Protože ty hospodářské potíže se promítly do toho, že nebylo možno věnovat takové prostředky na armádu. Setkal vy jste s tímhle tlakem ekonomickým?

FŠ: Ano, ano. Samozřejmě že armáda už neměla ... neřekl bych tu sílu, ale už nebyla organizačně a početně taková, jako byla předtím. Je třeba si uvědomit, že některé ty věci – kromě těch polských a maďarských jednotek, ty odešly, to nebyl takový problém, že – ale když já jsem hovořil s mnohými důstojníky a generály, Maďary a Poláky a tak dále, tak jsme měli jednoznačné stanovisko: Nebylo nutné to v takové šířce vyvést. A potom v dalším na území Československa obsazovat některé posádky a tak dále – z jakého důvodu? ... Ne že je už po, to ne. Já už mám osmdesát dva let.

Ale fakt je ten – jak se říká, po válce je každý frajtr generálem a nejchytřejší, ono to pak už tak vypadá. Je třeba přemýšlet tehdy, když je ta situace překerní, složitá. V té situaci, ve které v té době stáli od Dubčka všichni, nebyli v lehké pozici. Ale to je otázka velice háklivá a ... myslím si, že se to dalo řešit i jinými způsoby. Jestli nebyly nějaké zprávy o tom, že Západ chystá něco jiného – to já nevím.

KS: Potom se uvádělo, že tady snad měli být přítomni cizí, v civilu oblečení důstojníci. Dokonce se snad někde psalo – včera mi to opakoval generál Franko – že v pohraničí projížděl autobus, ve kterém seděli američtí důstojníci v civilu a procházeli tu svoji „zájmovou oblast“. Věřil vy jste těmto zprávám nebo jste je pokládal za nějakou propagandu?

FŠ: No, to já nevím, nemám představu o tom, i když jsem byl u pohraničnicků. Řešil jsem úplně jiné otázky než takové.

A co dneska? Řekněte mi, co dneska chcete – je to ten samý opak. Protože prezident nechce, aby tu byla vojska americká, že už jsme měli dost těch sovětských, když tu byla. Fakt je jeden, že my jsme přeci samostatný stát. A takové věci, že vás obsazuje někdo jiný, aby dělal tady nějakého *komandíra*, tak to je ... problematické. To je můj názor.

KS: Ještě k těm šedesátým letům. V roce 1966 probíhá reforma, kdy je Pohraniční stráž – které vy jste potom, o několik let později velel – kdy je Pohraniční stráž v tom roce 1966 převedena od ministerstva vnitra pod ministerstvo obrany ...

FŠ: Ano.

KS: ... a zároveň je vybavena tou těžkou vojenskou technikou. V podstatě je vybavena jako ty ostatní vojenské jednotky. Jaký byl vlastně důvod té reformy?

FŠ: No, já jsem převzal pohraniční vojsko v době, kdy to bylo u armády. A bylo to jen krátkou dobu, hned se to přemístilo zase zpátky k ministerstvu vnitra.

KS: Ano, to bylo v těch letech 1969 – 1972, v roce 1972 se to přemístilo zase zpátky k vnitra.

FŠ: To byla velmi krátká doba. A podle mě bylo lepší, když to přešlo k tomu ministerstvu vnitra, protože ... samozřejmě že se ty jednotky Pohraniční stráže zásobovaly ještě jinými

prostředky. I se přeorganizovala celá Pohraniční stráž. Tam nestojí otázka nějakých ostatních drobků, ale tam stojí otázka bojové techniky, která tam byla. Vůbec pěchotních zbraní a bojové techniky. A tady se za celou tu dobu u armády zesílila, všude.

KS: Právě že tam byly i obrněné transportéry.

FŠ: Ano, obrněné transportéry tam byly. Sice nebyly u každé roty, ale byly obrněné transportéry na určitých místech, kde by mohly zasahovat. Samozřejmě proti nepříteli, který by tam chtěl provádět ... nejenom si smyslet nějaké situace. A i z letecké stránky, vrtulníkové.

KS: Jistě. Já bych vás chtěl požádat o stanovisko k takové hypotéze: Někdy se uvádí, že to převedení Pohraniční stráže pod armádu, že to mělo za cíl jaksi uměle – kromě jiného – zvýšit počet vojáků, který byl vykazován vůči Spojenému velení. Protože takhle se vlastně z 204 000 počet vojáků zvýšil na 235 000. Že tak vlastně to velení chtělo ukázat, že ...

FŠ: Ale toto byly podle mě nějaké cifry a myšlenky operačních ... operační správy nebo koho. Nemyslím si, že by zrovna tohle bylo rozhodující pro to usvědčovat někoho, že potřebuje více nebo méně vojáků. To si myslím, že nebylo. Vždyť já jsem se i s těmi pohraničníky setkával, oni měli podobné situace i Maďaři. Však mám spoustu materiálů, co jsem měl kolem těch zvláštních setkání s nimi. Všude jsme si porozuměli a nepotřebovali jsme někde mít o jednoho vojáka méně nebo více.

KS: Přece jenom – ono to uspořádání, kdy Pohraniční stráž byla pod armádou, je ve srovnání s ostatními zeměmi, které jsme často kopirovali, docela specifické. Protože třeba v Sovětském svazu pohraničníci byli pod Výborem pro státní bezpečnost, nikdy nebyli pod armádou.

FŠ: Ano.

KS: Takže tohle vlastně bylo dost velké ...

FŠ: To byla zvláštnost. To byla taková zvláštnost, ano.

Samozřejmě ti pohraničníci, to byla výběrová jednotka. Tam se skutečně vybírali lidé, kteří poctivě sloužili. Však když vám vykládají, kolik tam zabili ... kolik bylo zabitých lidí při přechodu přes státní hranici, ať si spočítají, kolik bylo zabito pohraničníků! Kteří tam sloužili poctivě na státní hranici. Ať si to spočítají.

A na přehlídkách jsme měli vždy „Hurá“, první místo. A Dzúr, ten marmeládník mizerný, ten se vždycky o to staral zle, jak je možné, že ti pohraničníci jdou lépe než my. [smích]

KS: Nemůžu si odpustit poznámku – Dzúra asi opravdu nemá nikdo rád.

FŠ: On byl marmeládník, on nerozuměl vojskům.

KS: Tím slovem „marmeládník“ myslíte, že byl na hlavním týlu, že měl na starosti tyhle věci?

FŠ: Tak to se tak říkalo. Já jsem mu to bohužel jednou řekl na kolegiu ministra, že s marmeládníky spolupracovat nebudeme [smích] a od té doby mě nenáviděl, ale to je otázka druhá.

KS: Teď naposledy vyšly paměti generála Majorova, toho Sověta, který vlastně jako první velel Střední skupině ...

FŠ: Majorov, ano.

KS: ... on napsal o Dzúrovi, že Dzúr mu připadal jako „prolhaný Švejk“. Jak je možné, že tam Dzúr zůstal sedmnáct let v té funkci [ministra] – což je myslím rekord nepřekonaný?

FŠ: To už je otázka politická. To už nebylo jako že by ... Potom oni se ještě střídali další, Vacek a ten Milan ... ze Žiliny.

KS: Václavík?

FŠ: Václavík. Ten u mě sloužil jako velitel pluku ještě. Najednou byl ministrem, tak ... [úsměv]

Takže on [Dzúr] tam komandoval, však tam měl kolem sebe dost lidí. Rusov,⁶ co u mě sloužil v Táboře ještě, tak mu dělal náčelníka generálního štábu. To se nedá tak, že by se kritizovalo – „ten byl takový, ten byl takový“. Každý plnil svoje úkoly a to je darmo ...

KS: Ještě k těm šedesátým letům. V roce 1967 vznikla „mezirezortní komise teritoriálního obranného systému“. Vedl ji generál Karel Peprný.

FŠ: Kdo?

KS: Generál Karel Peprný.

FŠ: Ano, Peprný. Peprný ... ten tam nebyl, ten byl u pohraničnicků!⁷ Já jsem po něm přebíral pohraniční vojsko.

KS: V tom šedesátém devátém jste ho střídal.

FŠ: Ano. On tam byl rok, někam šel do špitálu a umřel, Peprný.

KS: Tady se právě uvádí, že byl v komisi, která měla projednávat otázky teritoriálního systému.⁸

FŠ: To tam byl, ale já nevím o tom naprosto nic. Nevím o tom nic. Já jen vím, že umíral ve vojenské nemocnici, že tam byl těžce nemocný.

KS: Jen k té otázce teritoriální obrany – lidé z operační správy, kteří mluvili o armádě v té době, zdůrazňovali, že tehdy probíhala debata, kolik jednotek bude, nebude v případě války.

FŠ: Ale o tom já vám nepovím nic. U toho já jsem nebyl, ani jsem nedělal nic.

KS: Mně šlo o otázku toho Československého frontu. Jak jsem to pochopil, front by sestával v první řadě – jeho velení – ne z generálního štábu, ale ze štábu okruhu, Západního vojenského okruhu. Říkám to správně?

FŠ: Ano, ano.

KS: Proč vlastně bylo přijato tohle? Tušíte, jaké to mohlo mít důvody?

FŠ: To já vám nepovím, já jsem už v této době do těchto otázek nedělal. Nevím, co to tam vyváděli. Nevím ... těžko.

KS: Já vím, že vy jste byl na funkci toho velitele Západního vojenského ...

FŠ: ... okruhu. Tam jsem byl rok.

KS: A tehdy asi byla hlavně aktuální otázka řešení všech těch věcí po roce 1968. To jest řešení té dislokace, redislokace s příchodem Střední skupiny ...

FŠ: Ano.

KS: Můžete říct pár slov o tom? Jak třeba probíhalo to jednání, které objekty tady dostane ta Střední skupina?

FŠ: Podle mě žádné velké věci se neděly. Já jsem tam byl sice jen rok u tohoto, v Západním vojenském okruhu, ale vím, že jsme se párkrát střetli s těmi sovětskými oficíry, kteří od nás nic nepožadovali nikdy, jen vyhrazení některých objektů někde. A nám jako Západnímu vojenskému okruhu – u nás nebyla žádná taková jednotka. Pardon, ne že nebyla žádná taková jednotka, ale týkalo se to jen Milovic, na obsazení Milovic, protože tam byla tanková divize, ta patřila k tomuto okruhu. A jinak ... na západě byly ještě spojovací jednotky, tam někde v Chebu, tam byly rozmístěny. A to byla dohoda, kde oni mají co obsadit a tak dále. Ale nějaké takové ty podrobnosti, to jsem já ještě za ten rok tam nezažil nějak zvlášť.

KS: Vy jste velení toho okruhu přejímal od generálmajora Stanislava Procházky.

FŠ: Procházka odtamtud odcházel a po mně to přebíral generál ... už umřel ...

KS: Veselý?

⁶ Karel Rusov pracoval v první polovině padesátých let na operační správě generálního štábu. Ve druhé polovině padesátých let byl náčelníkem štábu a poté velitelem 2. motostřelecké divize v Sušici. V letech 1964 – 1967 zastával generálporučík Rusov funkci velitele 4. armády. V roce 1967 jmenován generálním inspektorem ČSLA. Od dubna 1968 do listopadu 1979 byl generálplukovník Rusov náčelníkem generálního štábu, v letech 1979 – 1989 působil jako 1. zástupce ministra národní obrany. Do výslužby odešel v roce 1990 po krátkém působení v úřadu vojenského přidělnice v Berlíně.

⁷ Generálmajor Karel Peprný zastával v letech 1966 – 1969 funkci velitele Pohraniční stráže.

⁸ Pavel Minařík: Názory na úkoly a strukturu teritoriálního vojska ve druhé polovině 60. let. In: *Vojenské rozhledy*, 1993, č. 69.

FŠ: Veselý.⁹ Ten, co se neuměl usmát a byl „Veselý“.

KS: Někteří lidé, kteří ho znali, říkali, že měl takovou dost zvláštní povahu.

FŠ: Ano, byl takový. On sloužil jako zástupce velitele 9. tankové divize, ještě kdysi. A potom mi ho Rytíř¹⁰ poslal, aby velel divizi v Havlíčkově Brodě. A telefonicky mi sdělil, abych ho naučil trochu se smát. No ... Ale on to nebyl špatný oficír. Zvláštní povaha, ale jinak to byl vynikající člověk. A ten to po mně potom přebíral.

KS: Ještě k tomu roku 1968. Vy jste byl zástupce generála Šmoldase ...

FŠ: Ano, dva měsíce nebo kolik. [úsměv]

KS: ... na té generální inspekci. Co vlastně ta generální inspekce tenkrát měla za úkol? Já jsem to moc nepochopil, myslím, že předtím neexistovala.

FŠ: Generální inspektor dělal průzkum a prověrky u vojsk. Jak vypadá otázka techniky, taktický výcvik, střelecká příprava a tak dále. Na tom se podílely celé štáby, které spolupracovaly, a tento orgán to vedl. To bylo všechno. Já jsem tam byl krátkou dobu, u Šmoldase.

KS: Taková zajímavá věc pro historiky – jak pro ty místní, ale hlavně pro ty západní – je otázka nějaké osobnější charakteristiky těch hlavních sovětských velitelů. Vy jste bezesporu s mnoha z nich nějak jednal, pracovní nebo i mimo – mohl byste nějak osobněji charakterizovat ty hlavní sovětské maršály, generály? Já nevím třeba Grečka, Jakubovského, Štemenka ...

FŠ: Se kterými já jsem se setkal, tak?

KS: Tak.

FŠ: Při své činnosti. Můžu vám říci, že vynikající lidé byli Grečko, Malinovský, Jakubovský, ano. A ještě další ti generálové, kteří tam byli ... Já jsem se s nimi setkával, zajímavé je, že nikdy se nám nesnažili nic vnucovat. Když, tak po domluvě určité se řeklo: Toto by bylo tak nebo tak, a tak dále. To nikdy nedělali. Takže já třeba jsem zažil Grečka dost, Malinovského taky, protože Grečko byl velitelem Varšavského paktu, Malinovský, ten tam taky pracoval, Jakubovský taky. Potom Bagramjan, s tím Bagramjanem jsem se velice často setkal, když jsem studoval v Moskvě. Takový zvláštní člověk, ale bystrý na všechno. A samozřejmě i řada takových, kteří i se mnou sloužili. Když jsem velel 4. armádě, tak my jsme měli přidělené sovětské generály – jako poradce, ano? No tak, to byli velmi dobří lidé a snažili se dost nestarat do věcí, protože to oni věděli, že my nemáme rádi. Ale když jsem něco potřeboval, poradit se vzájemně jako velitel armády nebo na některých jiných funkcích, tak ano. Dobří, takoví solidní lidé. Já jsem nezažil, aby se mi někdo z těchto maršálů nebo generálů snažil vnucovat nějakou věc. Nikdy.

KS: Kromě poradců, kteří působili u jednotek, je zajímavá i otázka těch ZVP, zástupců pro věci politické. Těch politruků. Mohl byste nějak obecněji charakterizovat jejich postavení a jak jste s nimi vycházel?

FŠ: S politruků? S našimi?

KS: Tak.

FŠ: Tak já jsem si do toho jako moc „kafrat“ nedal, v těch otázkách. V každém případě je třeba řešit věci prakticky, a ne hubou, jak se říká. Aby se jen neomílaly nějaké věci, tím se lidé nepřesvědčí. A většina se snažila taktó pracovat, samozřejmě. No ale někteří měli všelijaké ... takové ... svoje výhrady k určitým věcem, no. Já jsem se ovšem nikdy nenechal o těchto věcech

⁹ František Veselý zastával v letech 1969 – 1971 v hodnosti generálmajora funkci velitele 1. armády. V letech 1971 – 1985 byl generálplukovník Veselý velitelem Západního vojenského okruhu.

¹⁰ Otakar Rytíř absolvoval v roce 1936 školu pro důstojníky dělostřelectva v Olomouci a o rok později Vojenskou akademii v Hranicích. Během války prošel řadou velitelských funkcí ve Svobodově armádě. V roce 1947 absolvoval Vojenskou akademii generálního štábu SSSR, od roku 1950 byl členem KSČ. V letech 1952 – 1956 působil jako generálporučík ve funkci velitele 1. vojenského okruhu, v letech 1956 – 1958 byl 1. náměstkem ministra obrany. V letech 1958 – 1968 zastával armádní generál Rytíř funkci náčelníka generálního štábu. Během sedmdesátých let pracoval ve vedoucích funkcích ve Svazarmu.

nijak balamutit. Řešil jsem si věc, zavolať jsem: „Pověz, co chceš, jak toto vypadá.“ a tak dále. Ale aby mě ovlivňovali v některých otázkách, tak to ne.

KS: Nakolik – vy už jste se o tom zmínil – ale nakolik intenzivní byly ty kontakty s těmi představiteli, vojenskými veliteli z dalších zemí Varšavské smlouvy? Třeba s východními Němci, s Poláky, s Maďary. Mohl byste nějak posoudit jejich postavení v rámci toho bloku?

FŠ: Velmi časté styky byly s ... třeba my jsme spolu řešili řadu problémů, s Němci nebo s Poláky. My jsme se navštěvovali, my jsme si předávali různé zkušenosti, hlavně tedy mezi Němci, Poláky, mezi sovětskými ... i s Maďary jsme měli velmi blízké styky. Už trochu drobnější s Bulhary nebo Rumuny, to přece jenom bylo trochu dále, tam jsme se už méně dostali. A myslím si, že to stálo za to, ty vzájemné styky a ta vzájemná výměna zkušeností byla velmi dobrá, velice dobrá.

KS: Vy jste veterán druhé světové války, zúčastnil jste se povstání. Neobjevovaly se někdy – s přihlednutím k tomu, že v mnoha funkcích v armádě byli tehdy váleční veteráni, a s přihlednutím k tomu válečnému zážitku – neobjevovaly se někdy nějaké antipatie, národnostní, ve vztahu k těm východním Němcům?

FŠ: Já vám řeknu, já jsem toto nezažil. A potom já jsem přece Slovák, jsem v Čechách od konce vojny – na Slovensku jsem byl málo – mluvím slovensky a nikdy jsem se nesetkal, že by mi někdo řekl, že mi nerozumí. Jediný velvyslanec italský, který dost dobře mluvil česky, tak mi na jedné recepci řekl: „Pane generále, já mluvím česky, ale vy tady stojíte s těmi pány generály a mluvíte nějakým jiným přízvukem, nějakým jiným jazykem.“ Jsem tu už mnoho let, mluvím slovensky a Češi mi rozumějí. A já jako voják vím, že Češi říkají „do prdele“ a Slováci „do riti“.

Otce mám Čecha, z Lomnice nad Popelkou, matku mám z Oravy – když přijdu na Oravu, říkají mi „servus, cudzinec“, když přijdu do Lomnice, říkají „nazdar, cizince“ a rozumíme si. Takže neměl jsem v této oblasti nějaké ... že jsem byl „fronták“, nikdy jsem neměl žádné problémy. Ani jsem to nikdy nepocítil u jiných lidí.

KS: Ale přece jenom – v době, kdy byl Novotný prvním tajemníkem, prezidentem, on měl takové trochu komplikovanější vztahy se slovenským prostředím.

FŠ: Možná, a víte, já vám něco řeknu – já jsem s ním měl nejbližší spolupráci. Tam, kde jsem se objevil, přišel: „Buď zdrav.“, Novotný. I se Svobodou a co já vím ... velmi příjemné vztahy a nikdy jsem neměl žádné komplikace. Když jsem šel na Hrad, tak jsem třeba vzal politruka: „Pojď, abys věděl i ty, kdo je prezidentem a co dělá.“

KS: Jednu takovou speciální otázku mám ještě k těm operačním plánům. V mobilizačních plánech ze šedesátých let, hlavně z roku 1961, když běží druhá berlínská krize a tyhle záležitosti, se objevuje nouzový plán na vypuštění přehrad vltavské kaskády. Uvádí se tam, že to má být opatření, které má zabezpečit bezpečnost přechodů přes Vltavu, protože v případě vypuknutí války by mohly být jaderným úderem zničeny přehrady a přílivová vlna by potom zlikvidovala mosty.

FŠ: Já vám řeknu, že vy víte víc než já. Já jsem nevěděl o tom. Já jsem nikdy neslyšel, že by se Lipno nebo přehrada vypouštěla ...

KS: Tak možná, že ta informace není přesná.

FŠ: Ne, to jsem neslyšel ani.

KS: V těch šedesátých letech platí, že ten druhý sled, který měl jít za naším frontem, měly tvořit jednotky z PrikVO, z Prikarpatského vojenského okruhu, které se sem měly přesunovat během čtyř až pěti dnů. Potom v sedmdesátých letech, když už tady byla ta Střední skupina, tak pořád Střední skupina zůstává jako ten druhý sled.

FŠ: Ano.

KS: Proč to bylo? Nemohla být nasazena už do prvního sledu?

FŠ: Tak já myslím, že to by byla otázka strategického úmyslu, nenasazovat okamžitě z tohoto území sovětská vojska. Byl tu dostatek sil, protože ty dva okruhy, ty dvě armády, co tu byly, plus třetí ze Slovenska, byl dostatek sil, aby oni dělali ten přední voj. A v případě že by tato

vojska – ona nebyla zase tak dokonale silná, aby mohla tvořit nějaký ten první sled. Takže mám dojem, že tolik prostředků, kolik oni měli, mohlo být dotováno ještě znova a potom použito jako druhý sled. Těžko ...

KS: Jakou představu jste měli o úmyslech jednotek NATO? Věděli jste, jaký oni mají operační plán? Čekali jste třeba, že oni provedou nějaký úder, který bude směřovat někam do hloubky?

FŠ: Kterých? Sovětských?

KS: Ne, těch jednotek NATO. V případě, že by byla válka, co jste čekali, že by jednotky NATO dělaly?

FŠ: Podívejte, tahle otázka závisí na celkové mezinárodní situaci, za prvé. Člověk musel hlídat celkovou mezinárodní situaci, jak to vůbec vypadá, za prvé. Za druhé, na jejich možnostech a prostředcích, jaké oni měli, vždyť samozřejmě ty síly průzkumné, ty pracovaly hlavně na druhé straně. Takže vědělo se mnoho věcí, podrobností, jaké síly tam jsou, jak se přesouvají a tak dále. To bylo třeba hlídat neustále, samozřejmě, aby se vědělo, co tam dělá ten 2. pluk a co tam dělá ta divize a ty jednotky, letectvo a tak dále. Na toto řešení, situace aby se sledovala, to si vytvářel generální štáb, včetně všech těch svých průzkumných a včetně všech těch fízlů, které tam oni měli nasazené. A to samé mají i oni tady, i teď. To je jeden samý čert. Jenže nějaká příprava, nebo nějaké údery, to si mohli dovolit, jako si to dovolili na Japonsko, tak i tady, ale nevím proč. Z jakého důvodu, v té době.

Takže ta průzkumná činnost musela vykonat svoje, aby dospělo k nějakému rozhodnutí. Od shora až dolů. Nemohlo to být jen nějaké takové svévolné řešení. Bylo těch situací na cvičení, kde se řešily všelijaké problémy, víte? Takže jak jsem vám povídal, že tam používal jaderné prostředky a už křičeli: *Vot našjol sa podžigatěl vojny!* Nebylo to takové jednoduché. Napjatá to byla situace. Ale upřímně vám řeknu, já jsem chodil po státní hranici přes deset let, já jsem se na státní hranici ani s druhými, s protějšky, s lidmi, nesetkal s takovými, kteří by nám vytvářeli nějaké nepříjemné prostředí. Nesetkal jsem se.

KS: Byla někdy jednání – v době, kdy jste byl v čele těch pohraničních vojsk – byla nějaká jednání s těmi pohraničníky Západního Německa?

FŠ: Ano, byla.

KS: Kde jste se vlastně setkávali?

FŠ: Řešilo se jak na rakouské, tak na německé straně. Třeba na odděleních pasové kontroly se sešli lidé, pohovořili si navzájem, jak situace vypadá. Žádné komedie se tam nedělaly. Docela slušně. Já když jsem osvobozoval čtyřicet dětí tamhle v autobusu v Chebu, tak mi i oni pomáhali z druhé strany.

KS: To byl ten případ těch Barešových.

FŠ: Ano, Barešovi. Však už mě před rokem tahali znovu k soudu, ale bylo to hotové, teď zase se ohlašovali sem tam ... se ohlašují ti, že to byl „boj proti komunistům“.

KS: Ještě taková obecnější věc – ve vnitřních hodnoceních toho vzájemného poměru ze šedesátých let se hodně zdůrazňuje, že Varšavská smlouva, přinejmenším v tom úseku našem, má bezpečnou převahu. Tady se uvádí v operačním plánu takový přehled toho, jak vypadá vzájemný poměr sil, kdy je stanoveno, že ve všech případech, kde se srovnávají ty síly, tak je všude poměr sil ve prospěch Varšavské smlouvy. Buď tam je jedna ku jedné, nebo je tam třeba 1,2:1, vždycky v náš prospěch. Myslíte, že to ocenění bylo reálné? Zajímavé je, že ačkoli se tam vždy objevuje teze, že Varšavská smlouva je víc bojeschopná, že má lepší prostředky, že jich má větší množství, tak vždycky se předpokládá, že v případě války tím agresorem bude NATO. Ačkoli je slabší. Což je možná trochu v rozporu.

FŠ: Já nevím, já bych to tak nikdy neposuzoval. Ano, je možné, že naše vojska byla silnější, po té stránce technické, co měla všechno bojové techniky a tak dále. Vždyť je to třeba umět srovnávat a srovnat si některé věci, které byly já nevím na konci druhé světové války, jaké měli prostředky jedni, jaké měli prostředky druzí. Podívejte se, jak vypadala Normandie – je třeba dávat si dohromady řadu věcí – jak vypadala Normandie ...

[...]

Myslím si, že rozumné bylo nehledat, kdo je tím agresorem, ale hledat prvky normálního života a zmírnění. Mít připravené síly určité, které byly schopné odporovat některým věcem, které by se mohly stát, a postupné narůstání těchto sil. A to měli jak jedni, tak druzí. I když se můžeme kasat, že jsme měli v jedné divizi deset tisíc lidí nebo i víc a já nevím tolik a tolik tanků, tak oni mohli mít to samé. Když jsem se kolikrát sešel i v Berlíně s některými těmi veliteli tam, tak jsme si sem tam sice nenápadně tak popovídali, jak vypadáme, i jsme si poprozrazovali některé také ...

To je ... ano, že byli silnější, že jsme mohli být silnější – je to možné, protože byl strach o to ... však to je celá politika, to nebyla jen tak jednoduchá záležitost.

KS: Chtěl bych se z hlediska problému úniku tajných informací zeptat speciálně na případ generála Šejny. On v únoru 1968 emigroval po těch peripetiích kolem jeho snahy nějak zaangažovat armádu na podporu Antonína Novotného. Setkal vy jste se nějak s tím, jak byl hodnocen ten rozsah úniku důležitých vojenských tajemství?

FŠ: Abych vám pravdu řekl, takto – já jsem se v té době se Šejnou znal samozřejmě, chodil jsem na to ministerstvo, ale co Šejna všechno věděl, to já jsem těžko mohl vědět. I když on pracoval právě tam u ministra na některých těch otázkách, do kterých jiní neviděli, ano?

KS: Právě.

FŠ: No, utíkal přes státní hranici, poslali za ním do Jugoslávie toho Karla Peprného, aby ho tam někde tak někde chytil nebo já nevím. To se mu ovšem už nepodařilo, ten se vrátil zpět a on utekl. Teď už je po smrti, těžko, já nevím, Šejnovi něco vyčítat. Ale mohl vědět spoustu věcí. A tyto mohl tam všude poprozrazovat. A z toho širokého hlediska armádního, které by je tam možná zaujímal. I když si dovolím tvrdit, že takové ty pravdivé věci, které by je zajímaly, ty on nemusel vědět. O takových detailech ryze vojenských on toho moc nemusel vědět. Mohl vědět o lidech, o ministrovi, o náčelníkovi generálního štábu, to ano, nebo o velitelích některých, to mohl vědět. A prozradit. Vždyť to se konečně potom i ukázalo, tak on tam i řadu věcí pověděl.

KS: Setkal jste se s nějakými opatřeními, která probíhala, aby se tomu zabránilo?

FŠ: Ani ne. Ne.

KS: V těch rozhovorech, které jsem zatím vedl, většina důstojníků zdůrazňovala, že Šejna měl sice významné postavení ...

FŠ: Náčelník toho oddělení u ministra obrany.

KS: ... ale na druhou stranu přece jenom neměl to vojenské odborné vzdělání.

FŠ: To jsem vám řekl. Že on mohl vědět některé takové věci, ale o těch detailních záležitostech nebo nějaké organizační struktuře, to on moc nevěděl. To máte pravdu.

KS: Váš někdejší nadřízený, generál Šmoldas, tehdy byl v čele komise, která to měla vyšetřovat – já jsem s generálem Šmoldasem hovořil před rokem, ještě než ...

FŠ: Před smrtí.

KS: ... neměl jste někdy pocit – v době, kdy jste byl na inspekci, protože tam jste se jistě setkával s otázkami souvisejícími se Šejnovým útekem – že se někdy ze strany československých velitelů objevuje taková snaha bagatelizovat dopady jeho útěku.

FŠ: Ale ano. S tím jsem se setkával velmi často. Prý že to je „šmejda jeden“, který utekl z té armády, dělal ze sebe nějakého bůhvíjakého znalce situace v armádě a v Československu. Ano, s tím jsem se setkal, s tím, že to byl takový člověk.

KS: Mám tady opis dokumentu, který je z roku 1971, kopii vám tady můžu nechat, kdyby vás to zajímalo. Tady je vyšetřován generál Voštera¹¹ v souvislosti s tím, že měl údajně na jaře

---

¹¹ Jan Voštera se stal v roce 1953 pracovníkem operační správy Generálního štábu ČSLA. V letech 1955 – 1956 byl náčelníkem štábu 3. střeleckého sboru v Plzni, poté studoval na Vojenské akademii generálního štábu v Moskvě. V letech 1958 – 1959 byl velitelem 20. motostřelecké divize v Karlových Varech. Od roku 1959 byl náčelníkem operačního oddělení operační správy generálního štábu, v roce 1961 byl povýšen na generálmajora. Od roku 1965 zastával funkci zástupce náčelníka operační správy, od roku 1966 funkci náčelníka operační správy. V letech 1969 – 1970 pracoval krátký čas nejprve jako náčelník inspekce ministerstva národní obrany a

1968 předat jugoslávskému vojenskému přidělenci důležité dokumenty. Měla tam být celá směrnice pro bojovou pohotovost. Což myslím je docela důležitý dokument.

FŠ: Tak to vám těžko ... Voštera ten byl – my jsme spolu studovali v Moskvě, víte – velice šikovný člověk, ale o tom, že by něco takového udělal, to nevím, opravdu. Nemám potuchy, nemám představu. K tomu vám nemůžu nic říct, že by ten Honzo někde nějak blblul.

KS: Pár otázek tady mám k roku 1968. Po té Šejnově emigraci byl vážně poškozen obraz armády v očích veřejnosti, objevily se určité útoky – právě v souvislosti se Šejnou – že v armádě se objevují ty a ty nedostatky. Mám tady zápis z jednání vojenské rady ministerstva národní obrany, z 8. března 1968. Na něm generál Čepický¹² prohlašoval (budu ho citovat): „Kdyby se dnes něco stalo na hranici, pochybuji, že by někdo někoho poslechl.“ A tehdy jste mu vy a generál Rusov na jednání oponovali a říkali jste, že to je přehnané hodnocení. Mohl byste říci, jak to vidíte dnes s odstupem?

FŠ: Jak já jsem toho Čepického vychovával ... Já myslím – víte, co on tam tak vysvětloval, že má nějaké zprávy o tom, že předával tam on nějaké věci na Západě, že se stane něco na západních hranicích – naprosto ne. A to jsme mu tam asi taky hned vysvětlili, hned na místě. Aby nám tam nevysvětloval tyto záležitosti, když nemá o tom žádné přesvědčení.

KS: Mám tady zápis, který je o něco pozdější, z 25. března 1968. Tady na schůzi vojenské rady ministerstva národní obrany vy jste se ptal Rytíře, náčelníka generálního štábu, je tady věta: „Bude se snižování zastavovat nebo ne?“ Ten zápis je velice stručný, takže není jasné ...

FŠ: Jakže?

KS: „Bude se snižování zastavovat nebo ne?“ Tahle pasáž mi není jasná. Tehdy probíhalo nějaké snižování stavů?

FŠ: No, snižovaly se některé stavy, ale myslím si, že to bylo zastaveno, nepokračovalo se v tom. To se týkalo ale jen některých, ani bych neřekl bojových, ale některých nebojových jednotek. Takže tam nebude pravděpodobně.

KS: Mám otázku k okolnostem sebevraždy generála Janka, který měl významné postavení jako náměstek Lomského. V rozhovorech s generálem Hejnou a generálem Šmoldasem oba připomínali, že v té době, když bylo sděleno, že Janko se zabil, že v té době mluvili v téhle souvislosti s vámi. Hejna¹³ vzpomíná na to, že jste spolu psali tiskový výstup pro noviny, kde pak bylo zveřejněno, k čemu vlastně došlo. Jak vy jste si vysvětloval sebevraždu generála Janka?

FŠ: Podívejte se, Janko – to byl vynikající člověk. Takže skutečně já jsem si Janka vážil, protože on nikdy ze sebe nedělal ... nehrál takovou úlohu, jako že on byl něco víc. I když já jsem třeba velel armádě, on byl náměstek ministra. Kolikrát jsem se setkali na ministerstvu a řešili jsme řadu problémů. Ale v této době jeho začaly pronásledovat takové věci, jako že měl připravené tankové jednotky v Mladé, že měl zaútočit na Prahu anebo já nevím všechno možné, což se nezakládalo vůbec na pravdě. A začali ho podle mě, tak jak jsem to na něm viděl, šikanovat po všech stránkách, jako že on je nějakou současnou příčinou toho, co se stalo. Já jsem v té době dělal náměstka a on dělal v té době ... náměstka pro školství, ano? My jsme se setkávali skoro denně. Velmi jsem si vážil jeho stanoviska, když jsme měli řešit nějaké problémy – protože to šlo dohromady, školství a bojová příprava. Velmi mě udivilo, když jsem se dozvěděl, že jel autem na Strahov a že – jak mi to ten šofér řekl – se zastřelil tam, v autě. Než přijel s autem do vojenské nemocnice, tak samozřejmě už byl po smrti. On se z toho už nevzpamatoval. Hned jsem zablokoval jeho kancelář, aby do kanceláře nikdo nevstročil – měli

---

poté jako odborný asistent na Vojenské akademii Antonína Zápotockého v Brně. V roce 1971 byl nucen odejít do zálohy.

¹² Generálmajor Josef Čepický zastával v roce 1968 funkci prvního zástupce náčelníka generálního štábu.

¹³ Rozhovor s generálem Jaroslavem Hejnou, bývalým zástupcem náčelníka HPS, z 10. května 1990. Archiv ÚSD, sbírka rozhovorů pořízených vládní komisí pro analýzu událostí let 1967 – 1970, signatura R-39. Generálmajor Jaroslav Hejna zastával v roce 1968 funkci zástupce náčelníka Hlavní politické správy, zároveň byl také kandidátem ÚV KSČ.

jsme to vedle sebe blízko – aby se to dalo všechno vyšetřit, jestli tam něco nenechal napsaného. Vždyť Šmoldas tam do toho tehdy taky dělal.

Tak se konkrétně nic takového nenašlo, jednoduše se zjistilo, že spáchal sebevraždu. Mě do dnešního dne toto mrzelo, protože si myslím, že na tom musel někdo ještě jiný pracovat, že ho do této situace dovedl.

KS: Jak vy jste osobně prožíval bezprostřední okamžiky 21. srpna, když přišly sovětské jednotky?

FŠ: Já jsem byl na dovolené na Slovensku. Když se to stalo, tak jsem šel mezi tanky a auty do Prahy. Prodíral jsem se. Nesl jsem to strašně zle. To můžu říci upřímně. Protože jsem neočekával, že se něco takového stane. Přijel jsem do Prahy, zavolal mě Svoboda a poslal mě hned, abych šel prověřovat některé události na jih, na sever, na Moravu a tak dále, kde byly polské jednotky, sovětské jednotky a tak dále. Samozřejmě, že jsem zjišťoval jenom holý stav, jak to tam vypadalo. A mluvil jsem s těmi lidmi. Sami ti lidé někdy nevěděli, proč sem přišli, na území Československa. Materiály, které jsem v té době posbíral, jsem dával generálnímu štábu a ministroví, kde jsem zjišťoval, jak ty situace všude vypadají. Ale to byl už holý stav, že oni přišli sem, obsadili místa a seděli tu na místech, než se ustálili do těch posádek, kde se potom usadili.

Můžu říci upřímně – i když se možná řekne, že je to po letech – dodnes to nesu velmi nepříjemně. A i ti, kteří to vykonali, i ti se dneska budou zpovídat před svatým otcem [?] ještě velice pečlivě, že se nemuselo stát.

KS: Sověti to vysvětlovali tím, že to je „pomoc“ a že Československo je „v ohrožení“.

FŠ: Ano, to je to jediné, s čím oni vystupovali, ačkoli to se nezakládalo na pravdě. Vždyť tam museli ti naši potentáti, kteří tehdy byli v Moskvě, jednoznačně vědět a museli o tom rozhodovat, že. Vždyť to nejde jen tak přijít sem a řešit, že „my jsme osvoboditelé“. To nešlo.

KS: Byly zpřístupněny dokumenty a vyplývá to i ze svědectví některých lidí, kteří v té době byli na generálním štábu na zpravodajské správě – zástupce generála Burdy plukovník Vinkler – že už před srpnem nejméně několik dní, možná už delší dobu, byly informace o tom, že se v Polsku shromažďují sovětské jednotky, byly informace o tom, že se něco chystá.

FŠ: Byly.

KS: Takže myslíte, že československé vedení bylo informováno o tom, že se něco chystá?

FŠ: Ale bylo. Podle mě určitě bylo. Nemohli být neinformovaní. To je tak – když jsem s Dubčekem hovořil i potom, o těchto otázkách, v tom řešení, v té myšlence přežívalo stále jedno a to samé, že se nemuselo všechno toto takto odehrát, že.

A že byla [vojska?] na území NDR a že byla na území Polska, to bylo všechno velmi dobře známé. Já jsem ještě i mezi nimi jel do Prahy, až ze Slovenska, a viděl, kde všude se to tam motalo. To je jen holý fakt. Tanky jely, transportéry jely, auta jela ...

KS: Myslíte, že čistě teoreticky byla nějaká možnost tomu zabránit?

FŠ: No tak ... já si myslím, že ano. Já si myslím, že ano, že nebyl dostatek – možná i z té stránky informovanosti – že nebyl dostatek takových sil, aby se to někde promítlo. Já mám pořád takovou obavu, takový názor, jestli se nevylekali, že ze západu by sem vojska přišla dřív, než sem přijdou z východu. Jestli tady nebyl nějaký takový strach z toho. Ale přeci tam na tom Západě se v té době nic takového nekonalo, nepřipravovalo aspoň, že? Ono se nevědělo ani, že se připravují ... ono to teprve v pozdější době vyšlo najevo, že tam byla ta vojska připravená. Že měli plány, od jaké čáry kam mohou přejít a která jednotka ... ano, to byla vyloženě okupace.

KS: Jeden ruský pamětník, který byl citován v článku, který vyšel v Rusku ve *Vojennoistoričeskom žurnale*, tvrdí, že maršál Grečko informoval 13. srpna sovětské vojenské představitele na ministerstvu obrany, že „síly NATO možná napadnou Československo a v tom případě budeme muset jednou v souladu se situací“. A dokonce jeden autor, Viktor Suvorov, napsal, že sovětským vojákům jejich důstojníci sdělili v roce 1968 následující: „Pokud se setkáte s nějakými silami NATO, okamžitě zastavte, přerušte palbu, dokud nedostanete jiný

rozkaz. Naším cílem je převzít kontrolu nad co možná největším územím, pak nechme diplomaty rozhodnout, kudy poběží hranice mezi západním a východním Československem.“
Myslíte, že oni to tak opravdu chápali?

FŠ: Může to být, toto. Může to být. Já jsem to neslyšel, ale plně s tím souhlasím, že to tak mohlo být, víte. Protože všelijaké takové ... výmysly a tak, to mohlo být.

KS: Tady je jedna ještě zajímavá věc, už z roku 1969. Na setkání delegace Sovětské armády a velení Československé lidové armády 1. dubna 1969, to jest to bylo po těch „hokejových událostech“, si Grečko stěžoval, že během návštěvy z PrikVO, z Prikarpatského vojenského okruhu, u vás na ZVO došlo k tomu, že českoslovenští vojáci „chovali se nedůstojně, házeli dělbuchy a hulákali“. Že tam byl nějaký takový incident. Tohle tvrzení Grečko měl prý údajně od Majorova. Ale uvádí se, že generálové Bisjarin a Sredin, kteří vedli tu delegaci z PrikVO, to vyvraceli, že v době, kdy byli v Tachově, se to nestalo.¹⁴ Jak jste si vysvětloval tohle Grečkovu tvrzení vy? Myslíte, že to z jejich strany byl jenom projev nátlaku nebo měli nějakou takovou reálnou informaci?

FŠ: Ale prosím vás pěkně ... že by to bylo, v tom Tachově, to určitě tam bylo. No, lidé se radovali, tak co udělali. Podívejte se, co dneska vyvádějí! Ale že to ten Grečko tak zveličoval, to mě udivuje. O tom jsem neslyšel takto.

To těžko ... moment. To bylo v Tachově a ten Majorov tam byl, nebo některý z nich tam byl. Ale to byl, pokud si vzpomínám, jen projev nějaké radosti nad výsledky hokeje, ale nic tam takového zvláštního ... Jen tak matně si pamatuji něco, že ten Majorov pak proti tomu vystoupil nebo někdo z těch generálů, že to se nemuselo stát a tak dále.

KS: Oni vám to nějak kladli za vinu?

FŠ: Kladli nám to za vinu, ano. Kladli nám to za vinu. To bylo v Tachově, ano.

KS: Potom v srpnu 1969 přijela do Československa – to bylo vlastně první výročí vstupu vojsk – přijela do Československa delegace, kterou vedl generál Jepišev ze sovětské Hlavní politické správy. A ta byla přijata jak na Západním vojenském okruhu, tak na Středním vojenském okruhu ...

FŠ: Ano.

KS: ... vy i generál Valo¹⁵ jste ji přijímali. Dá se říct, že se v té době nějak změnilo jednání sovětských představitelů? Protože oni v té době působili velice rázně, někdy i velice hrubě při jednáních, která byla předtím, po vstupu.

FŠ: Tak já jsem se nasetkal s tím, že by bylo někde takové hrubé jednání nebo co. Ba naopak ještě ten Jepišev, ten se ještě podlizoval spíš.

KS: Jak jste si to vysvětloval? Že se snaží vyjít vstříc nebo být taktní?

FŠ: Jako „pomoc“, „ochrana“ a takové ... Já s tím Jepiševem jsem byl v Příbrami tehdy. Víím, že ještě naopak, ten jako by se ještě chtěl omlouvat nebo co takového nějakého, mi to připadalo.

[...]

KS: Mohl byste zkusit nějak podrobněji popsat mechanismus vztahů mezi armádním velením a generálním štábem na jedné straně a těmi politickými orgány, to jest Hlavní politickou správou a brannébezpečnostním oddělením ÚV a tak podobně?

FŠ: No, kdybych se měl o tom vyjadřovat, tak ... já jsem to neměl nikdy dobré u těch politruků nějak, protože jsem nechtěl dovolit míchat se mi do velení. Oni tam vlastně dělali takovou ... mě to pořád připadalo, že dělali takovou feldkurátskou činnost nějakou. Vojáka nepřesvědčíš nějakými slovy, vojáka přesvědčíš praktickými skutečnostmi, praktickými událostmi. Ale bohužel se vyskytovalo mnoho takových věcí, kde tito politrucci zneužívali situaci ... a o tom, o tom, taková drbárna, dávali to všechno na ústřední výbor strany, tam se dělala opatření, když

¹⁴ *Vojenské otázky československé reformy 1967 – 1970*. Díl II, Srpen 1968 – květen 1971. Ed. Antonín Benčík, Jan Paulík, Jindřich Pecka, str. 184, 188.

¹⁵ Vasil Valo působil v letech 1967 – 1969 v hodnosti generálporučíka ve funkci velitele Středního vojenského okruhu a v letech 1971 – 1979 v hodnosti generálplukovníka jako 1. náměstek ministra národní obrany.

se něco nedělalo, tak toho dali pryč, toho dali tam a tak dále. No ... byla to situace podle mě velice složitá. A jestli by bylo bývalo záleželo na mně, tak jsem je tam nepotřeboval. Byli tam nasazení, tak tam pracovali. Tak podívejte se dneska, kolik je jich takových, kteří se radši k tomu nehlásí, nikdy neřeknou, že sloužil v armádě jako politruk. Tady jich žije pět takových.

Ale samozřejmě zase oni někde vykonali dobrou práci, pokud se týkalo zabezpečení těch lidí, říci jim řadu věcí, kterými mohou získat lepší zkušenosti. Já vím, kolikrát bylo při vojenských přehlídkách nebo při cvičeních, kde oni ... šikovný člověk, který si s nimi popovídal, tak ne že jim pořád vysvětloval marxismus-leninismus, ale praktické zkušenosti, které by ti vojáci, ti důstojníci potřebovali. A takových bylo taky dost, kteří tak pracovali. Bez takových bych se taky neobešel. No, ale to mohl udělat i velitel, ten nebo tamten.

Darmo ... Za to by nás ještě mohli i potrestat.

KS: Ještě taková obecná otázka – chápu, že Varšavská smlouva, její existence, že to byla záležitost politická, která šla daleko za rámec vojenské spolupráce. Nicméně, vy jako vojenští velitelé – kdy jste očekávali, že by Varšavská smlouva mohla být rozpuštěna, mohla zaniknout?

FŠ: No tak já ještě v té době, pokud jsem v té armádě byl, tak jsem o tom neuvažoval. My jsme měli tu spolupráci v rámci Varšavské smlouvy velice dobrou, to musím říci, mezi těmi oficíry, generály, vojáky, bylo to velmi takové pěkné. Nikdy jsem o tom neuvažoval, že by se něco takového se mohlo stát, no ale pochopitelně, že situace probíhala ... jako probíhá i v současné době, tak jsme se obešli i bez Varšavské smlouvy.

O tom jsem neuvažoval nikdy, ale vidíte, jednou se stalo a Varšavská smlouva není, ano? Celá ta obrovská část té bojeschopnosti, ta padla. Čili dneska musíme spoléhat na to, jak nám budou diktovat z druhé strany. Jak nám budou křížovat aeroplány nad Prahou, což nesměli nikdy létat a tak dále, a dneska se podívejte nahoru, vidíte, jak letí.

KS: Jak vy jste hodnotil spolupráci v rámci Spojeného velení? Já vím, že štáb Spojeného velení, jak mi to vyprávěl generálporučík Raichl, začal vznikat až v letech 1967 – 1969 a do té doby vlastně neexistoval na Spojeném velení štáb složený ze zástupců jednotlivých zemí. Že vlastně byl jenom velitel a jako odborné zázemí mu sloužil sovětský generální štáb.

FŠ: Pravdu vám řeknu, že já jsem do těchto věcí nikdy neviděl. Já jsem byl voják, trupír, ve vojsku, já jsem řešil vždycky ... vždyť to vidíte podle těch funkcí, jak jsem procházel. A toto, to Raichl může vědět, když on byl ve Varšavě jako vojenský atašé, on se tam do toho i někde míchal, do těch otázek. To už méně ti další, ti už do toho tak neviděli. Ale fakt je, že ono to bylo potřebné, aby měli takový nějaký štáb těch lidí, kteří by měli znalosti o jednotlivých armádách a přinesli něco nového nebo moudrého do různých řešení, to je možné.

KS: Děkuju vám za rozhovor, pane generále.